

Krav och riktlinjer för doktor, docent och professor

En kartläggning av olika lärosätens krav och riktlinjer,
på uppdrag av styrelsen för
Föreningen Företagsekonomi i Sverige (FEKIS)

Sara Öhlin

Innehållsförteckning

Förord från FEKIS styrelse	3
Förord från författaren	4
Inledning	5
Ökat antal vetenskapliga publiceringar	5
Bedömning av vetenskaplig produktion och skicklighet	7
Bedömningsgrunder för akademiska titlar	8
Genomförande	9
Krav och riktlinjer för godkänd avhandling	11
Avhandlingens (antal) delar	12
Självständigt arbete	13
Bedömning av kvalitet	14
För- och nackdelar med riktlinjer	16
Krav och riktlinjer för antagning av docent	16
Vetenskaplig skicklighet	18
Omfattning av vetenskapliga publikationer	18
Självständighet	19
Kvalitet och kvantitet	20
Pedagogisk skicklighet	21
Samverkan och ledarskap	21
Krav och riktlinjer för professor	22
Vetenskaplig skicklighet	23
Omfattning av vetenskapliga publikationer	23
Självständighet, forskningsmedel och bidrag till vetenskapssamhället	25
Pedagogisk skicklighet	26
Samverkan och ledarskap	26
Diskussion	27
Nationella krav och riktlinjer eller värna om lärosätens och ämnets autonomi	27
Referenslista	30
Bilagor	32

FÖRORD FRÅN FEKIS STYRELSE

Ett par av de vanligaste frågorna som en doktorand i slutskedet ställer är ”Räcker det här?” och ”Vad mer behöver jag göra för att bli godkänd?”. Frågorna är förstås berättigade. Ingen doktorand vill bli underkänd efter år av hårt arbete. Och för den som fått sin avhandling godkänd och vill fortsätta inom den akademiska världen väcks så småningom nya frågor: Vad krävs för att bli docent? Vilka kompetenser måste jag kunna uppvisa för att bli professor?

Den här rapporten ger inget enkelt svar på någon av dessa frågor, av det enkla skälet att det inte finns några enkla svar. Istället syftar den till att kartlägga hur kraven och riktlinjerna ser ut för doktor, docent och professor vid de svenska lärosäten där forskarutbildning och forskning i företagsekonomi ges och bedrivs.

I en tid där det finns en uppsjö av tekniska hjälpmedel som kan mäta antal och producera statistiska analyser, behöver vi människor ta en annan roll; en roll där vi diskuterar vad ett professionellt omdöme egentligen innebär när det handlar om att bedöma om en doktorands avhandling är godkänd, eller om en forskare är docent- eller professorskompetent.

Vår förhoppning är att denna rapport ska komma att fungera som ett underlag för en diskussion, där frågor om kvalitet, kompetens och kvalitativ bedömning står i fokus.

Stockholm, 2024-04-21
För FEKIS styrelse

Anette Hallin
Ordförande

FÖRORD FRÅN FÖRFATTAREN

Mot slutet av våren 2023 påbörjades denna kartläggning av hur krav och riktlinjer formuleras för erhållande av de akademiska titlarna doktor, docent och professor inom ämnet företagsekonomi i Sverige.

Lärosäten som är medlemmar i FEKIS har kontaktats för att dela dokument och kommentera användningen av dessa dokument samt hur de ser på bedömningskriterierna för ämnet företagsekonomi. Jag vill här passa på att tacka de som via mail, telefon och Zoom bidragit med dokument, kommentarer och reflektioner.

Föreliggande kartläggning visar på eventuella likheter och olikheter, men ämnar inte förklara en eventuell variation. Kartläggningen berör de krav och riktlinjer som företagsekonomer möter under sin karriär. Utfallet, i form av godkända avhandlingar eller ansökningar om antagning och befordran samt vederbörande granskningar och bedömningar har inte rymts inom ramen för föreliggande kartläggning. Det är ett ämne för vidare studier som förhoppningsvis kan bygga vidare på de resultat som presenteras här.

Stockholm, april 2024

Sara Öhlin

Inledning

Forskande företagsekonomer möter olika krav och riktlinjer under sin karriär. Titlarna doktor, docent och professor erhålls efter granskning och bedömning baserat på särskilda kriterier från lärosätena. Titeln doktor erhålls efter godkänd forskarutbildning, som består av en kursdel och ett avhandlingsarbete. Antagning som (oavlönad) docent vid ett lärosäte är en meritering som kan erhållas efter en högre vetenskaplig och pedagogisk kompetens, vilket förutsätter självständighet samt en fördjupning och breddning inom forskningsområdet. Professor är både en tjänsteform och en titel. Att bli professor kräver ytterligare vetenskaplig och pedagogisk kompetens samt kompetens inom samverkan och ledarskap. I korta drag kan befordran till titlarna docent och professor ske efter att den enskilde forskaren lämnat in en ansökan enligt lärosätets eller fakultetens angivna process (vilken kan variera något mellan lärosäten). Därefter sker granskning och bedömning av externa parter.

Den här rapporten är skriven på uppdrag av FEKIS (Föreningen Företagsekonomi i Sverige) och har till syfte att kartlägga hur krav och riktlinjer formuleras för godkänd avhandling, antagning av docent samt vid anställning eller befordran av professor inom forskningsämnet företagsekonomi i Sverige bland FEKIS medlemmar. Studien har ett fokus på de krav och riktlinjer som är relaterade till vetenskaplig skicklighet och särskilt publikationer i internationella tidskrifter. Den vetenskapliga skickligheten bedöms för att erhålla samtliga tre titlar. Vid antagning av docent samt vid anställning eller befordran av professor bedöms även pedagogisk skicklighet samt samverkan och ledarskap. I förekommande fall kommer dessa andra kriterier att kortfattat redovisas i föreliggande rapport men fokus ligger på vetenskaplig skicklighet, främst genom publicering av artiklar i vetenskapliga internationella tidskrifter¹.

Ökat antal vetenskapliga publiceringar

Publikationer i form av artiklar i välrenommerade tidskrifter har fått stor och ökad betydelse för både meritering i en forskarkarriär och forskningsfinansiering. Det blir också allt viktigare att synliggöra den egna forskningen som en konsekvens av ökad internationalisering och konkurrens (Francke, 2013). Artikelformatet, som utformats främst för medicin och naturvetenskap, har kommit att bli ett format för publicering som även samhällsvetenskap och humaniora allt mer anpassats till (Widegren & Sand, 2016). Det märks inte minst på det totala antalet vetenskapliga publikationer som ökat de senaste åren både internationellt och nationellt. Enligt Vetenskapsrådet (2023) ökade svenska publikationer mellan åren 2019–2021 med totalt 42 procent jämfört med 2009–2011. Samhällsvetenskap och humaniora står för en stor del av ökningen där antalet publikationer mer än fördubblades under samma tidsperiod.

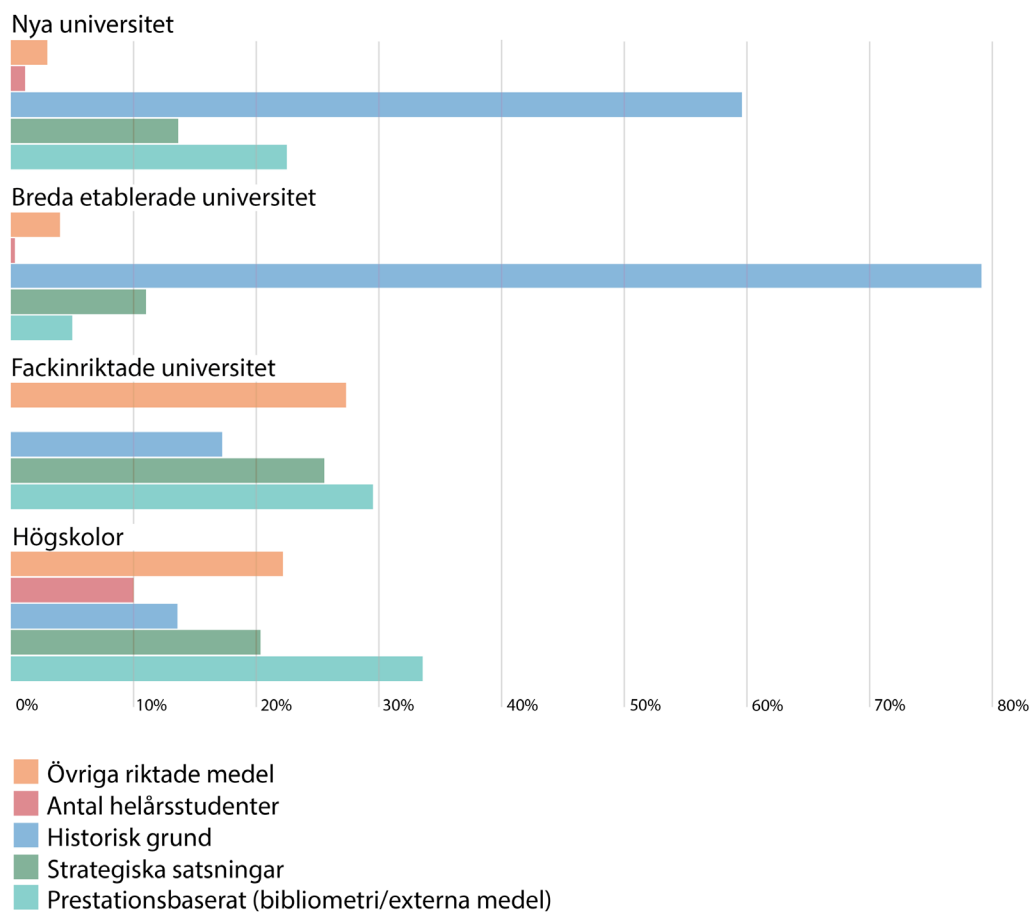
På nationell nivå framgår en viss skillnad mellan de olika lärosätesgrupperna². Det är de breda etablerade universiteten som står för högst antal publikationer. Det är däremot vid högskolorna och de nya universiteten som vi ser den största procentuella ökningen av antalet vetenskapliga publikationer. Mellan åren 2012–2021 ökade antalet publikationer med 84 procent för högskolorna och 71 procent för de nya universiteten. Detta kan jämföras mot

1. Rapporten "Vad är samverkansskicklighet inom företagsekonomi" om samverkan har författats av Amelia Olsson för FEKIS.

2. Vetenskapsrådet delar in lärosätena i olika lärosätesgrupper vilka delar liknande attribut. Se bilaga 1 för indelning.

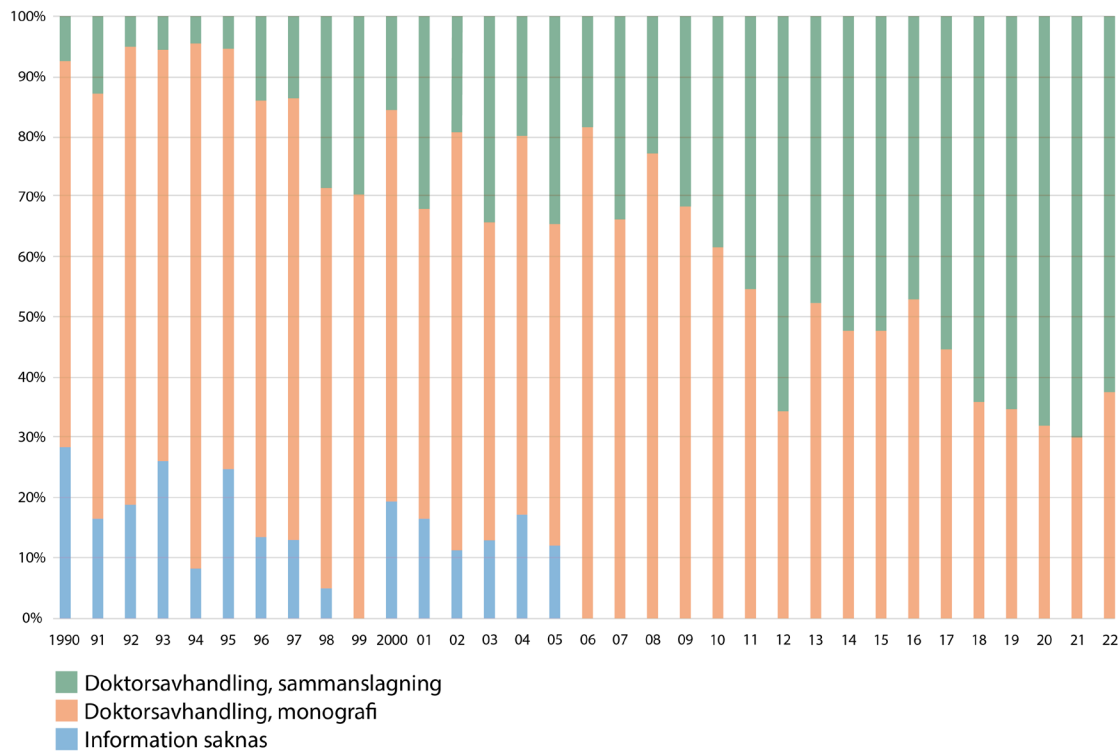
en ökning av 30 procent vid de breda etablerade universiteten och de fackinriktade universiteten (Vetenskapsrådet, 2023).

Detta kan ställas i relation till hur svenska lärosäten väljer att fördela vidare basanslag inom den interna organisationen. I lärosätesgruppen breda etablerade universitet fördelas 79 procent av basanslagen vidare till nästa ekonomiska nivå, det vill säga områdesnivå eller fakultetsnivå eller motsvarande på historisk grund. Historisk grund, det vill säga den del forskningsmedel fakulteten fick förra året, har även en hög andel vid de nya universiteten. De fackinriktade universiteten och högskolorna fördelar i större utsträckning sina forskningsanslag efter prestationsbaserade kriterier såsom externa medel och antal publiceringar (Åmossa, 2021).

Figur 1: Intern fördelning av basanslagen per lärosätesgrupp (lärosätesgrupp enligt Vetenskapsrådet, se bilaga 1). Källa: Åmossa (2021).

Sammantaget ges incitament för att publicera vetenskapliga artiklar och antalet publiceringar har ökat. Detta märks redan på doktorandnivå inom forskningsämnet företagsekonomi. Statistik framtagen av Andreas Werr som presenterades under FEKIS konferens i oktober 2023 visar följande fördelning mellan antalet avhandlingar som lagts fram som monografier respektive sammanläggningar i Sverige 1990 – 2022:

Figur 2: Andel monografier och sammanläggningsavhandlingar över tid (1990 – 2022). Källa: Werr (2023) och Werr, Haavila, Jonnergård & Poulfelt (2023).

Diagrammet visar att antalet sammanläggningsavhandlingar i förhållande till monografier har ökat sedan ett tiotal år. Sammanläggningsavhandlingen är ett avhandlingsformat som är hämtad från naturvetenskapen men som allt mer tillämpas inom samhällsvetenskapen. Inom samhällsvetenskapen ställs dock vanligtvis andra krav jämfört med naturvetenskapen gällande utförlig argumentation kring teori, material och metod, vilket resulterar i att kappan får en mer betydande roll inom samhällsvetenskapen. Artiklarna ska fungera som självständiga texter samtidigt som relationen mellan helheten och delarna (kappan och artiklarna) behöver beaktas (Jägerskog & Niemi, 2023).

Bedömning av vetenskaplig produktion och skicklighet

Vid bedömning av publikationer används ibland bibliometriska mått som antal publiceringar, citeringar och h-index. H-index mäter en forskares produktivitet och räckvidd, det vill säga antal publikationer som har citerats h eller fler gånger. Ett h-index på 20 innebär alltså att forskaren har 20 artiklar som citerats minst 20 gånger. Tidsaspekten är viktig. Den sammanlagda produktionen gör att h-index växer med tiden. Därför finns även h-index sedan 2019 (de senaste fem åren) i till exempel Google Scholar.

Vetenskapliga tidskrifter kan även kategoriseras efter nivå enligt olika rankinginstituts listor. Vanligt förekommande rankande listor för ämnet företagsekonomi är Academic Journal Guide (AJG, före detta ABS), Financial Times' Top 50 (FT50), Australian Business Deans

Council (ABDC) och den så kallade Norska listan (Register over vitenskapelige publiceringskanaler/ Direktoratet for høgare utdanning og kompetense). En annan bedömning av publicering i vetenskapliga tidskrifter är impact factor eller påverkansfaktor. Måttet anger det genomsnittliga antalet citeringar per artikel i en viss tidskrift inom en given tidsperiod. Med andra ord anger impact factor hur ofta artiklarna brukar citeras i annan forskningslitteratur och kan därför användas för att jämföra olika vetenskapliga tidskrifter inom ett visst område.

En kvantitativ bedömning av publicerade vetenskapliga artiklar har sina fördelar då bibliometriska mått kan ge en indikation på vilken kvalitetsnivå den vetenskapliga produktionen befinner sig. Men det förespråkas även en mer holistisk syn på bedömning av vetenskaplig skicklighet som ger uttryck för ett behov av större mångfald av karriärvägar och utvärdering inom akademien.

Ett sådant initiativ är Coalition for Advancing Research Assessment (CoARA) som trycker på behovet av att reformera praxis för bedömning av forskning. Inom CoARA förespråkas en bredare syn där forskning kan utvärderas och bedömas utifrån olika synvinklar. Tio åtaganden har formulerats som fastställer en gemensam riktning med ett övergripande mål att maximera forskningens kvalitet och genomslagskraft. Bedömning ska primärt baseras på kvalitativt omdöme (peer review) med stöd av ansvarsfull användning av kvantitativa indikatorer (CoARA, 2024). I Sverige har både forskningsfinansiärer och lärosäten ställt sig bakom initiativet att aktivt delta i utvecklingsarbetet.

Frågan om gemensamma och bredare bedömningskriterier för vetenskaplig skicklighet är alltså aktuell. Likaså huruvida forskningsresultat ska utvärderas kvalitativt eller kvantitativt alternativt genom en kombination av dessa bedömningskriterier.

Bedömningsgrunder för akademiska titlar

Behörighet och bedömningsgrunder ges av Högskoleförordningen (1993:100) för doktor och professor. För docent finns inga nationella krav och riktlinjer. Enligt Högskoleförordningen finns även ett visst mått av frihet för lärosätena att formulera krav och riktlinjer kring alla tre titlar. Detta ger i sin tur att kriterierna kan variera något mellan både lärosäten och ämnesområden. Variationen och hur pass specifikt kriterier formuleras kan även bero på huruvida krav och riktlinjer utformas på universitet- och högskolenivå, fakultetsnivå (inklusive bredden av ämnen inom fakulteten), eller på institutionsnivå. Vetenskaplig produktion och kvalitet är en viktig faktor vid anställning och befordran inom akademien. Men det saknas konsensus för hur forskningsresultat i form av publicering av vetenskapliga artiklar ska bedömas (Bajo, Barbi & Hillier, 2020).

Krav och riktlinjer från lärosätena är något som kan påverka beteende hos både unga och seniora forskare. Akademiker anpassar sig till den karriärstruktur som gäller för ett lärosäte (Bexley, James & Arkoudis, 2011). Därmed kan de krav och riktlinjer som formuleras för

ett lärosäte eller inom ett visst ämne gällande bedömningskriterier få betydelse för hur doktoranden utformar sin avhandling samt hur de som ansöker om befordran till docent eller professor orienterar och dokumenterar sin skicklighet (Bolander Laksov, 2011).

Att det finns ett visst utrymme för varje lärosäte att formulera de krav och riktlinjer som gäller för godkänd avhandling, antagning av docent samt anställning eller befordran till professor, indikerar att olika lärosäten anger olika nivå för bedömningskriterier. Detta är något som uppmärksammats av Berglund, Funck, Jonnergård och Karlsson (2024) gällande bedömning av docenters meritering. De påvisar att vissa lärosäten vill ompröva docenters meriteringar när lektorer byter lärosäte. Det handlar alltså om en sorts ifrågasättande av tidigare bedömning. Berglund m fl. (2024) menar att detta är en oroväckande utveckling där förtroendet inom och för professionen kan komma att urholkas. De ser en risk att det kollegiala granskningsförfarandet kan komma att hotas, att det sätter en hög press både på deltagarna i granskningsförfarandet och på administrationen samt att mobiliteten minskar. Konkurrens mellan lärosäten ses som en möjlig orsak liksom att lärosäten tar efter varandra i detta beteende som ett nytt ”mode”.

Sammantaget är granskning och bedömning av vetenskaplig skicklighet och publicering av vetenskapliga artiklar ett ämne som väcker flera diskussioner. Gemensamma riktlinjer eller värnande om lärosätens autonomi vid granskning och bedömning blir en relevant fråga. Flertalet av de informanter som bidragit till studien vittnar om att det är ett aktuellt ämne som det samtalas om i olika forum.

Den kartläggning som föreliggande rapport redovisar ger en bild av hur krav och riktlinjer formuleras för företagsekonomi. Det ska påpekas att studien är deskriptiv snarare än utvärderande. Det innebär att det inte finns några ambitioner att värdera de krav och riktlinjer som finns dokumenterade för doktor, docentur och professor inom företagsekonomi. Snarare avser studien att sammanställa och peka på vissa likheter och olikheter bland de krav och riktlinjer som forskande företagsekonomer möter i olika stadier av sin karriär. En kartläggning av det här slaget ger en indikation på hur vetenskapliga meriter granskas och bedöms för forskningsämnet företagsekonomi idag och möjligen vart vi är på väg.

Genomförande

En förfrågan skickades till de lärosäten som är FEKIS-medlemmar om vilka kriterier som används vid bedömning av vetenskapliga meriter och i synnerhet hur vetenskapliga publikationer bedöms för godkänd avhandling, antagning till docent samt anställning och befordran till professor. Vid studiens inledning, i juni 2023, var antalet 27 medlemmar.³

3. Samtliga lärosäten som är medlemmar i FEKIS har tillfrågats, även de lärosäten som har en inriktning mot industriell ekonomi eller där företagsekonomi ingår som delämne inom en annan inriktning.

Materialinsamlingen genomfördes från juni till och med december 2023. En första förfrågan skickades via mail i juni 2023 till prefekt, ämnesföreträdare eller motsvarande med frågor huruvida krav och riktlinjer för godkänd avhandling, antagning av docent och tillsättning eller befordran av professor finns dokumenterat. Då fokus för studien ligger på publicering av vetenskapliga texter, och i första hand artiklar, ställdes även frågan om olika publikationsformer bedöms olika samt om listor så som AJG (före detta ABS), Norska listan eller motsvarande används vid bedömning av publiceringar. Inledningsvis ställdes även frågan hur krav och riktlinjer formuleras (utöver publicering) vid antagning av docent samt tillsättning eller befordran av professor gällande meriter som forskning, undervisning, administration och samverkan.

Ett påminnelsemail skickades i slutet av augusti till de lärosäten som inte svarade vid första tillfället följt av ytterligare en påminnelse i början av december samma år. Totalt har 22 lärosäten svarat på mail och merparten av dessa har bidragit med ett eller flera dokument, kommenterade i olika utsträckning.

I de fall där lärosäten ej har inkommit med svar har studieplaner för doktorander, dokument med krav och riktlinjer för antagning av docent samt anställningsordningar som är tillgängliga via internet använts. Dessa dokument är dock ej kommenterade på något vis och det saknas därför information om hur de används i praktiken. Dessa dokument är i flertalet av fallen på fakultets- eller högskolenivå, vilket ger mindre insyn i hur det ser ut specifikt för ämnet företagsekonomi. Däremot bör det kunna antas att dessa dokument gäller för ämnet företagsekonomi att förhålla sig till.

En del av de dokument som studerats är mer detaljerade vad gäller vetenskaplig skicklighet medan andra har en högre abstraktionsgrad. Det skiljer sig huruvida bibliometriska mått anges samt hur kvalitativa krav och riktlinjer formuleras. Därmed är det svårt att göra en jämförelse mellan alla kriterier för lärosätena. Det har dessutom visat sig att krav och riktlinjer är något som diskuteras ganska flitigt på lärosätena och revidering av dokumenten förekommer, vilket gör att en jämförelse mellan lärosätena skulle kunna bli missvisande.

Efter en första sammanställning av tillgängliga dokument ställdes även följdfrågor kring användande av dokumenten, upplevelser av krav och riktlinjer samt huruvida krav och riktlinjer som rör avhandling, docent och professor är ett ämne som diskuteras på lärosätet/fakulteten/institutionen. Dessa frågor diskuterades i mailkonversationer, via telefon eller Zoom. Då rapporten har fokus på vetenskapliga meriter, har diskussion kring formulerade krav och riktlinjer gällande pedagogisk skicklighet samt samverkan och ledarskap ej förts med lärosätena. Det betyder inte att dessa kriterier anses ha mindre vikt, men de är ej i fokus för föreliggande kartläggning. I den utsträckning krav och riktlinjer kring pedagogisk skicklighet samt samverkan och ledarskap finns dokumenterade är de dock nämnda i den här rapporten.

Forskningsämnet företagsekonomi har en bredd och variation, vilket återkommer i flera av kommentarerna kring dokumenten. Vissa lärosäten har stora företagsekonomiska institutioner andra lärosäten har inriktningar där företagsekonomi är ett delämne. Vissa lärosäten är mindre och så även institutionerna eller avdelningarna för företagsekonomi.

Den bredd som ämnet företagsekonomi representerar gör att vissa krav och riktlinjer blir mer eller mindre aktuella på olika lärosäten. De lärosäten som ingår i studien bedriver forskning och undervisning inom företagsekonomi, men alla lärosäten har inte examensrättigheter för företagsekonomi. Av naturliga skäl finns inga dokumenterade krav och riktlinjer för doktorander där examensrättigheter saknas. Tre av lärosätena i kartläggningen har examensrättigheter i industriell ekonomi. Totalt omfattar kartläggningen dokument och / eller kommentarer från 22 lärosäten som har examensrättigheter i företagsekonomi och industriell ekonomi. För antagning till docent och anställning eller befordran till professor omfattar kartläggningen dokument och / eller kommentarer från 25 respektive 27 lärosäten som är medlemmar i FEKIS.

Delresultat av studien presenterades på FEKIS konferens i Stockholm i oktober 2023. Där visades ett stort intresse för granskning och bedömning och en del av diskussionen har även tagits i beaktande för kartläggningen. Resultat har även presenterats för FEKIS styrelse för diskussion vid återkommande tillfällen under styrelsemöten.

Krav och riktlinjer för godkänd avhandling

Doktor är en titel som uppnås efter godkänd doktorandexamen. Krav och riktlinjer för en godkänd doktorandexamen återfinns vanligen i dokument som Allmän studieplan på forskarnivå eller Riktlinjer för forskarutbildningen. De dokument och kommentarer som ingår i kartläggningen är skrivna för doktorander i företagsekonomi (eller ämne där företagsekonomi ingår) det vill säga för institutionen eller avdelningen. Innehållet i dokumenten fokuserar främst på själva doktorandprocessen, vilket innefattar den process forskarstudenten genomgår så som kurser, handledning, milstolpeseminarier, etcetera under själva forskarutbildningen.

I flera av dokumenten återfinns även de mål som anges för examina på forskarnivå enligt bilaga 2 i Högskoleförordningen (1993:100), vilken även återfinns som bilaga 2 i föreliggande rapport. I denna bilaga anges även att doktorandexamen uppnås när doktoranden fullgjort en utbildning om 240 högskolepoäng varav doktoranden ska ha fått en vetenskaplig avhandling (doktorsavhandling) om minst 120 högskolepoäng godkänd. Den mest förekommande fördelningen mellan avhandlingen och kursdelen är 150 högskolepoäng för avhandlingen och 90 högskolepoäng för kursdelen. Det finns dock exempel där avhandlingen ger ett högre antal poäng. Vid tre högskolor anges poäng för avhandling till 165, 168 respektive 150–180 högskolepoäng. Däremot har det inte, utifrån de dokumenten eller i kommentarer framkommit någon generell skillnad i övriga krav och riktlinjer i förhållande till antal poäng som avhandlingsdelen ger.

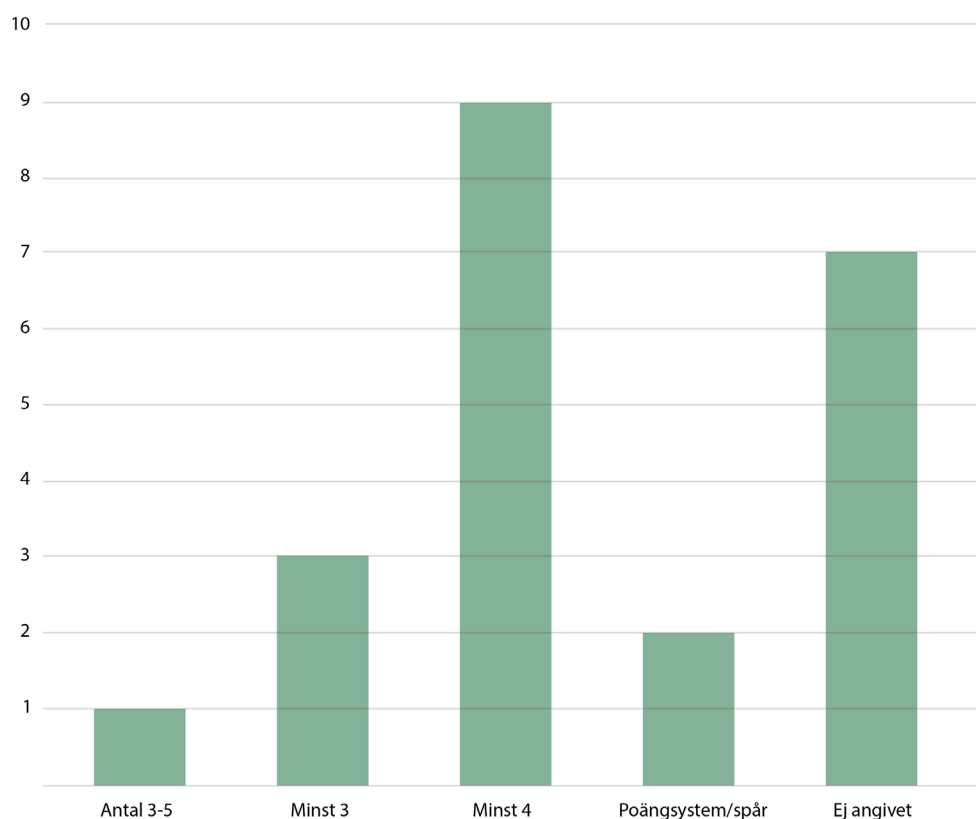
Avhandlingens (antal) delar

Doktoranden ställs inför valet att skriva en monografi eller en sammanläggningsavhandling. En monografi är i normalfallet egenförfattad och innehåller vanligen en redogörelse för det aktuella forskningsområdet, syfte och forskningsfrågor, teori, metod, empiri, analys och diskussion om avhandlingens forskningsbidrag samt förslag på fortsatt forskning. Däremot specificeras inte krav eller riktlinjer gällande kvantitativa mått så som antal kapitel eller antal sidor. I ett fall har sidantal angetts till minst 140 sidor och i ett annat till ca 200 sidor. I ett tredje fall anges att avhandlingen ej bör överstiga 300 sidor. I dokumenten anges snarare vad en monografi är och bör innehålla. Endast i ett fåtal fall beskrivs kvalitét så som att manuset ska bedömas vara publiceringsbart vid ett akademiskt förlag eller att omfattning och vetenskapliga krav är samma som för sammanläggningsavhandling.

Sammanläggningsavhandlingen innehåller en kappa samt ett antal artiklar alternativt kapitel till antologi eller motsvarande. I de dokument där krav och riktlinjer gällande sammanläggningsavhandling anges, används främst benämningen artikel för dessa texter. Av den anledningen används fortsatt endast artikel som benämning på de deltexter i en sammanläggningsavhandling som ej innefattar själva kappan. Kappan beskrivs vanligen i dokumenten som en textdel, egenförfattad av doktoranden, som sammanfattar och knyter samman bidragen från artiklarna. Kappan bör också innehålla en mer ingående redogörelse för metod eller teoretiskt ramverk samt förtydligande av doktorandens bidrag vid samförfattade artiklar. Kappan visar på så sätt de lärandemål som möjligen inte framgår av artiklarna samt på självständigt arbete av doktoranden.

Antalet artiklar som bör ingå i en avhandling är vanligen angivet till minst fyra. Mindre förekommande är att minst tre artiklar anges som antal. Poängsystem eller valbara spår förekommer på ett fåtal lärosäten. Där anges antal artiklar i förhållande till prestation i form av egenförfattande artiklar alternativt publicering i högre rankade tidskrifter. Beroende på hur doktoranden förhåller sig till dessa poängsystem eller spår blir utfallet antingen minst tre eller fyra artiklar. I ett av fallen väljer doktoranden ett av två spår. Inom spår 1 ska avhandlingen innehålla fyra publiceringsbara (enligt AJG 2 eller högre) artiklar. Spår 2 ställer högre krav på publicering men lägre krav på antal artiklar. Tre artiklar ska ingå i avhandlingen varav en artikel ska vara publicerad enligt kategori 3 i AJG alternativt vara i en pågående granskningsprocess i en tidskrift rankad 4 eller 4*. Övriga artiklar ska vara publiceringsbara (enligt AJG 2 eller högre). De två olika spåren har tillkommit då krav och riktlinjer varierar nationellt. I fallet där poängsystem tillämpas ger en egenförfattad artikel en poäng och en samförfattad artikel en halv poäng. Doktoranden ska nå minst två och en halv poäng.

Diagrammet nedan visar hur fördelningen ser ut gällande antal artiklar som bör ingå i en sammanläggningsavhandling för företagsekonomi och industriell ekonomi.

Figur 3: Antal artiklar som minst bör ingå i en sammanläggningsavhandling.

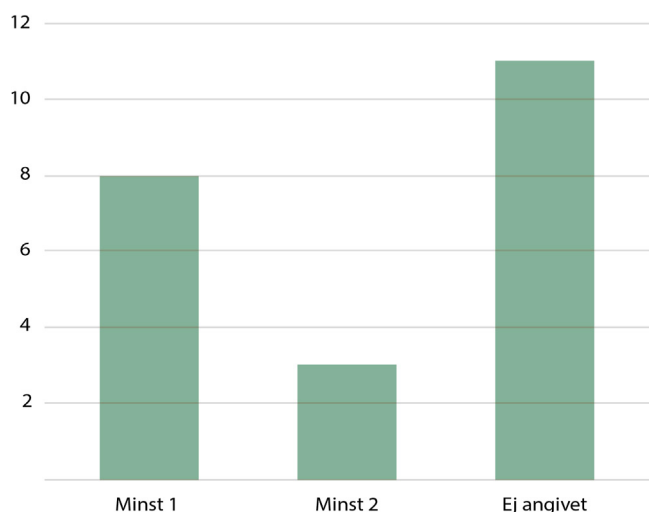
Flera lärosäten har inte angett något antal artiklar som avhandlingen bör innehålla i skrivna dokument. Däremot kan informell norm eller praxis gälla. I de fall där dessa kommunicerats finns de också redovisade i diagrammet. Men, i sex av fallen saknas antal artiklar och de är inte heller kommenterade på annat vis inom ramen för denna studie. I ett av fallen där minst tre artiklar angivits står det även mer specifikt att motsvarande minst tre egenförfattande artiklar ska ingå i avhandlingen. Något poängsystem eller motsvarande gällande samförfattande artiklar kan ej utläsas i det dokument som använts för kartläggningen.

Självständigt arbete

Avhandlingen ska baseras på och bedömas som ett självständigt vetenskapligt arbete. De mål som anges för examina på forskarnivå enligt bilaga 2 i Högskoleförordningen (1993:100) anger även explicit självständighet i tre av punkterna:

- Visa förmåga till vetenskaplig analys och syntes, samt till självständig kritisk granskning och bedömning av nya komplexa företeelser och situationer.
- Visa förmåga att kritiskt, självständigt, kreativt och med vetenskaplig noggrannhet identifiera och formulera frågeställningar samt att planera och med adekvata metoder bedriva forskning och andra kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar och att granska och värdera sådant arbete.
- Visa intellektuell självständighet och vetenskaplig redlighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar

I de erhållna dokumenten framgår det att en monografi författas av doktoranden själv. Detsamma gäller för den kappa som ingår i en sammanläggningsavhandling. Vad gäller de vetenskapliga artiklarna, kan dessa författas av doktoranden själv alternativt med medförfattare. I de fall där krav och/eller riktlinjer för antal egenförfattade artiklar anges, är det mest förekommande att minst en artikel ska vara egenförfattad av doktoranden. Minst två egenförfattade artiklar förekommer, men inte alls lika frekvent. Som diagrammet nedan visar är det dock vanligast att inget specifikt antal anges.

Figur 4: Antal egenförfattade artiklar som minst bör ingå i sammanläggningsavhandling.

Vanligen skriver doktoranden de samförfattade artiklarna med en eller flera handledare. Det förekommer även att doktoranden skriver med utomstående medförfattare. Om detta finns inget särskilt angivet i dokumenten. Frågan har ställts i uppföljande konversation, men är inget som regleras. Den enda kommentar som kommit i fråga om samförfattande med extern forskare är att det kan bli svårare för handledaren att ge råd – men det behöver inte bli så.

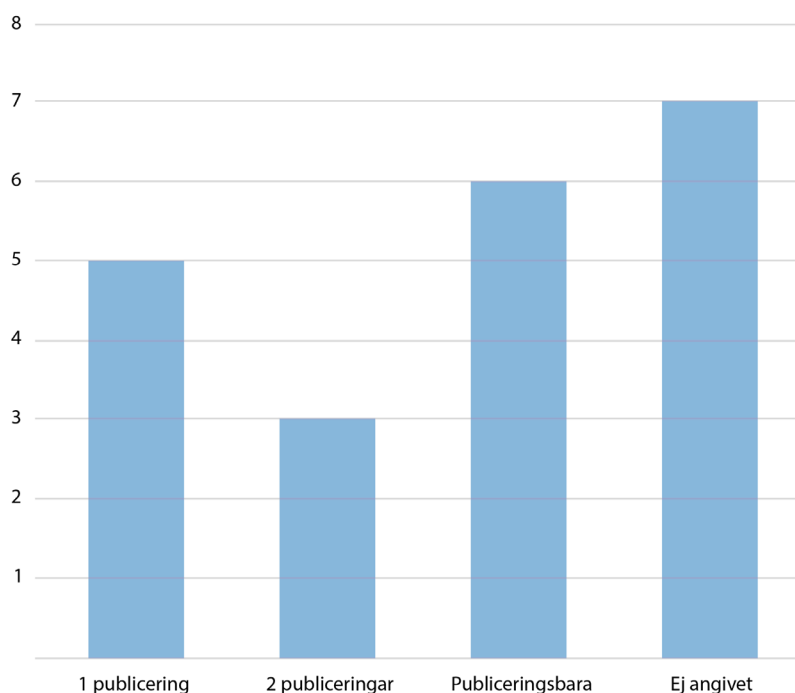
Vad som däremot betonas både i dokument och vid uppföljande konversation är att det ska vara tydligt vad som är doktorandens bidrag, vilket också ska beaktas i bedömningen. Detta gäller oavsett om doktoranden skriver artiklar med handledare eller med extern forskare. Doktoranden ska visa på delaktighet i skrivandet av hela artikeln.

Bedömning av kvalitet

Det finns flera olika sätt att bedöma kvalitet på det vetenskapliga arbetet. I dokumenten beskrivs bland annat milstolpesseminarier som doktoranden ska genomgå. Vanligen sker ett sådant seminarium efter första året av forskarutbildningen och ett slutseminarium mot slutet av avhandlingsprocessen. Däremellan kan ytterligare seminarium ske. Under dessa

seminarier diskuteras avhandlingsarbetet och utgör därmed en kvalitetskontroll både för monografier och sammanläggningsavhandlingar. Den kollegiala granskningen som sker under avhandlingsarbetets gång, tillsammans med handledning, framhålls i flera kommentarer kring hur kvalitet diskuteras och upprätthålls. Slutligen är det upp till betygsnämnden att avgöra huruvida avhandlingen är godkänd. Granskning och bedömning av den vetenskapliga kvalitén sker med andra ord löpande både internt och externt.

Ytterligare ett sätt att bedöma kvalitet för sammanläggningsavhandlingar är huruvida artiklarna blivit antagna för publicering. Riktlinjer för antal publicerade artiklar som erfordras för godkänd sammanläggningsavhandling formuleras som regel något vagt i stil med att en artikel bör vara antagen för publicering eller att det är rekommenderat att en artikel är publicerad. Även om formuleringarna är något vaga så visar diagrammet i figur 5 att åtta av lärosätena har formulerat att en eller två artiklar bör eller ska vara antagna för publicering i vetenskapliga tidskrifter.

Figur 5: Antal artiklar som bör vara publicerade för godkänd avhandling.

Främst beskrivs nivån som att artiklarna ska bedömas vara publiceringsbara och då helst i en för ämnet högt rankad vetenskaplig tidskrift. I flera fall nämns att rankande listor används som en indikation på kvalitet för de publiceringsbara artiklarna. I de dokument vars formulering ställer krav på en eller två publicerade artiklar, nämns också att övriga artiklar ska vara publiceringsbara. Med andra ord finns det en förväntan om att artiklarna i sammanläggningsavhandlingarna ska hålla en sådan nivå att de är redo för en granskningsprocess i en för ämnet vedertagen internationell vetenskaplig tidskrift. Huruvida artiklarna är publiceringsbara är alltså en fråga för bedömning genom granskning av avhandlingen och jämförande mot publicerade artiklar. Det påpekas även att publicerade artiklar inte är det enda kriteriet eller en garanti för en godkänd avhandling.

Några kommentarer från lärosäten som valt att inte ha några riktlinjer kring publicering har fört som argument att tiden det tar att utveckla en artikel för högre rankade tidskrifter inte ryms inom forskarutbildningen. Istället vill man ge doktoranden möjlighet att efter disputation fortsätta att utveckla artiklarna. Ett annat argument är att de interna milstolpe-seminarierna, med interna och externa bedömare, ger tillräcklig kvalitetskontroll samt att det slutligen är upp till betygskommittén att avgöra huruvida avhandlingen är godkänd eller ej.

För och nackdelar med krav och riktlinjer

Å ena sidan skapar kvantifierade krav och riktlinjer tydlighet för vad som gäller för en godkänd avhandling. Det påpekas att doktorander och i vissa fall handledare upplever att det reducerar osäkerhet kring vad som erfordras. Diskussionen om gränser för godkända avhandlingar aktualiseras vid granskande seminarium under avhandlingsarbetet eller när en ny disputation närmar sig.

Å andra sidan är det ett medvetet val vid vissa lärosäten att inte fastställa några exakta dokumenterade krav. Argument som förs är att forskningsämnet företagsekonomi är ett brett ämne, det är svårt att finna samsyn mellan alla delämnena samt att det finns en viss dynamik i vad som anses vara en bra avhandling. Det blir därmed svårt att ta hänsyn till alla aspekter så som kvalitet på tidskriften, rankande listor och antal författare på ett sätt som passar för all den forskning som ryms inom företagsekonomi. Det framhävs även att man vill behålla den frihet som kan ges inom ramarna för ett godkänt arbete på avhandlingsnivå. Allt för strikta krav och riktlinjer, särskilt de mer kvantitativa, befaras få en omvänd effekt som kan hämma doktorandens akademiska frihet.

Krav och riktlinjer för antagning av docent

Docent är en meriteringstitel som visar att innehavaren har en hög vetenskaplig och pedagogisk kompetens samt självständig forskningsförmåga. En docentur är inte en särskild tjänst, varför uttrycket "oavlönad docent" vanligen används. Med detta menas att anställningen i sig inte är knuten till docenttiteln. Att bli antagen som docent innebär ändå i de flesta fallen ett lönepåslag. Att bli antagen som docent kan ses som ett erkännande för den vetenskapliga produktionen efter disputation. En docenttitel har också betydelse för en akademisk karriär då docenttiteln kan vara en förutsättning för att få handleda doktorander eller ta andra meriterande uppdrag, vilket i sin tur vanligen är ett kriterium för att nå nästföljande akademiska titel; professor (Brommesson & Erlingsson, 2012; Joelsson, Nelhans & Helgesson, 2020).

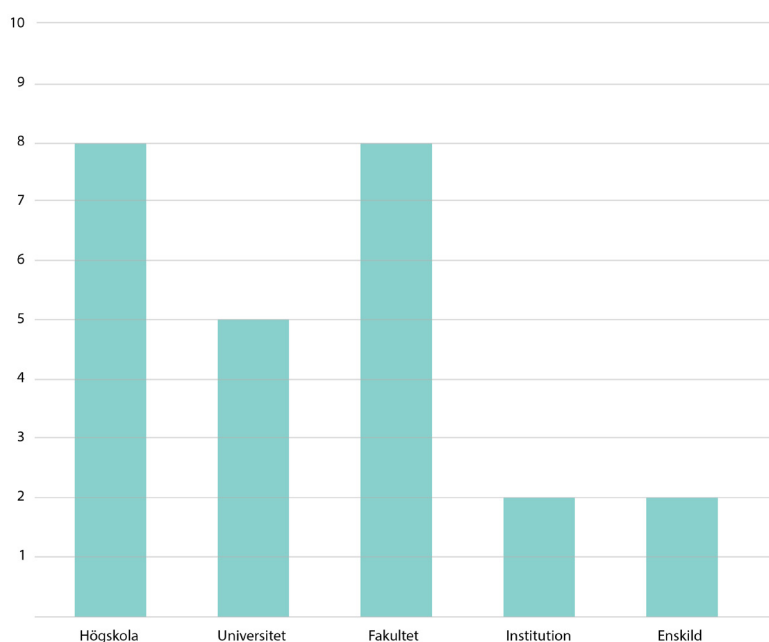
Det finns inga krav och riktlinjer på nationell nivå som reglerar vad som ska uppfyllas eller hur titeln ska tilldelas. Det är istället lärosätet som formulerar vad som gäller för att bli antagen som oavlönad docent.

Den som vill bli antagen som oavlönad docent ansöker om detta enligt lärosätets eller fakultetens angivna process. Vanligen skickas en meritportfölj som innehåller en redogörelse för erfarenhet av forskning, utbildning, administration och samverkan med det omgivande samhället till forskningsnämnd eller motsvarande för ämnet (företagsekonomi). Därefter går ansökan vidare till fakultets- eller lärosätetsnivå där beslut fattas med hjälp av utlåtande efter granskning och bedömning av extern sakkunnig. Processen kan variera något. I vissa fall står det skrivet att utnämning till docent kan ske under förutsättning att docenturen är till nytta för den forskning och utbildning som bedrivs inom det aktuella ämnet vid lärosätet.

De dokument som anger krav och riktlinjer för antagning till docent heter vanligen något i stil med Riktlinjer/regler/ handläggning av/antagning/bedömning/utnämning till docent.

Dokumenterna är främst skrivna för hela lärosätet eller för fakulteten. Vid ett fåtal lärosäten förekommer krav och riktlinjer som är formulerade för forskningsämnet företagsekonomi eller inom ekonomi och näringsliv. Fördelningen över vilken enhet krav och riktlinjer är formulerade på ser ut enligt följande:

Figur 6: Enhet för krav och riktlinjer, docent.

De dokument som anger krav och riktlinjer för fakultet eller institution återfinns på universitet. Högskolor har formulerat krav och riktlinjer för docent för hela lärosätet. Två lärosäten med enskild huvudman redovisas separat då de också har krav och riktlinjer som ligger närmare forskningsämnet företagsekonomi.

Vetenskaplig skicklighet

Den vetenskapliga skickligheten beskrivs vanligen som att den sökande ska ha visat på självständighet, bredd och ett djup i den aktuella forskningen. Progressionen jämförs vanligen mot avhandlingen. En kvalitetshöjning i förhållande till avhandlingen och nya forskningsprojekt (exempelvis nytt empiriskt material, nya metoder, teoretiska utgångspunkter och/eller frågeställningar) erfordras.

Omfattning av vetenskapliga publikationer

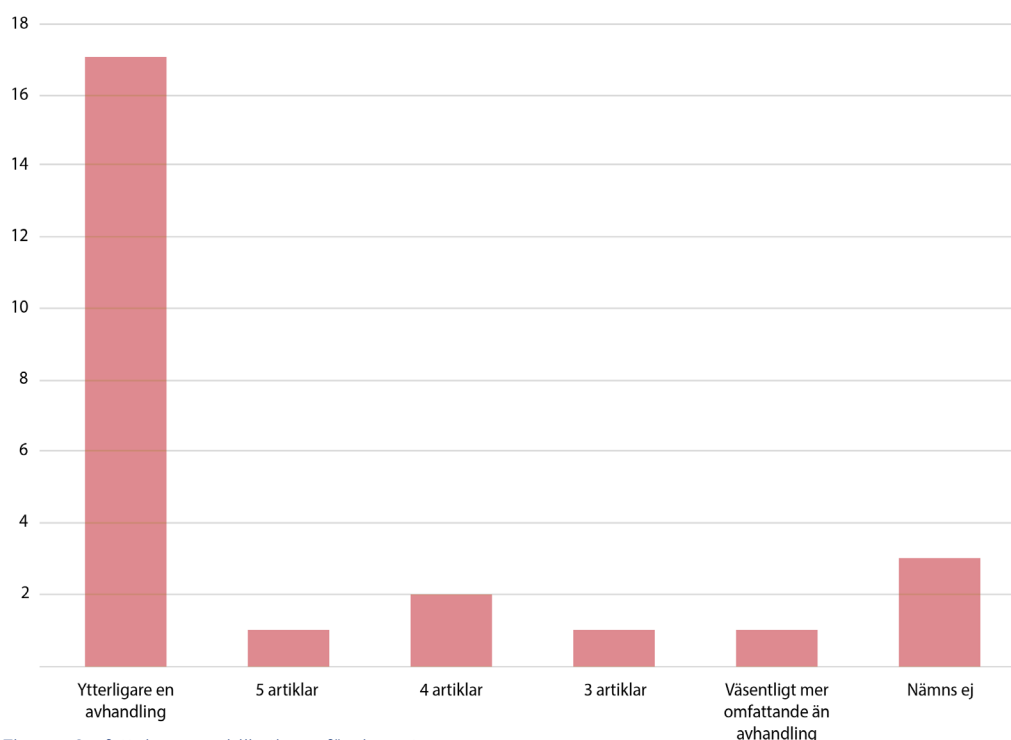
Även mer kvantitativa mått utgår från avhandlingen. Den omfattning av vetenskapliga publikationer som krävs för att antas som docent uttrycks vanligen som att den sökande ska ha publicerat motsvarande ytterligare en avhandling. En stor skillnad mot avhandlingen är däremot att de texter som ligger till grund för bedömning är publicerade i välrenommerade tidskrifter eller förlag och inte, som för avhandling, publiceringsbara. Den sökandes produktion ska även kvalitativt ligga betydligt över det som anges för en doktorsavhandling. Med andra ord erfordras en tydlig skillnad mellan ”den första” och ”den andra” avhandlingen.

En klar majoritet anger just minst ytterligare en avhandling som mått för omfattning av vetenskaplig publicering. I ett fall nämns väsentligt mer omfattande än avhandlingen. I tre av fallen saknas mått för omfattningen av den vetenskapliga produktionen. I fyra fall förekommer mer specificerade kriterier gällande antal publikationer. Antalet varierar från minst tre till minst fem artiklar. Det varierar också inom vilka kategorier enligt rankande listor som artiklarna ska vara publicerade.

I ett fall är nivån enligt rankande listor av mindre betydelse för antalet publikationer som erfordras, även om en högre nivå ses som en kvalitetsindikator. Istället premieras egenförfattade publikationer, vilket ska resultera i motsvarande minst fyra egenförfattade artiklar. I övriga fall anges en lägsta nivå enligt AJG kategori 2 alternativt 3 eller motsvarande.

De som anger kategori 2 som lägsta nivå vill även se artiklar publicerade enligt kategori 3, 4 eller 4*. I ett av fallen anges minsta antal till motsvarande tre egenförfattade artiklar och i de andra två fallen nämns att den sökande ska vara ensam författare eller ha en ledande alternativt likvärdig roll vid samförfattande. I tre av fallen anges även dessa krav som motsvarande en avhandling och i ett fall anges en till två avhandlingar. Alla dessa fyra fall anger krav och riktlinjer för antagning till docent närmare själva forskningsämnet företagsekonomi. De är alltså inte formulerade i dokument för högskola/universitet eller fakultet.

Rankande listor så som Academic Journal Guide (AJG, före detta ABS), Financial Times' Top 50 (FT50), Australian Business Deans Council (ABDC) eller den så kallade Norska listan (Register over vitenskapelige publiseringskanaler/ Direktoratet for høgare utdanning og kompetense) används enligt kommentarer även vid lärosäten där det inte direkt framgår från dokumenten. Men det framgår inte explicit vilken kategori som erfordras eller hur det står i förhållande till antal publikationer respektive egenförfattade publikationer.

Figur 7: Omfattning av publikationer för docent

Publiceringen sätts även i relation till bidrag till det internationella vetenskapssamhället. I de fall där bidrag till det internationella vetenskapssamhället nämns som ett kriterium för bedömning, påvisas detta främst genom publiceringar i internationellt vetenskapliga tidskrifter eller förlag. Även konferensrapporter, och internationella forskningsarbeten omnämns i vissa fall.

I övrigt nämns inte bidrag till det vetenskapliga samhället i större utsträckning i dokumenten. I några fall formuleras det som meriterande att ha haft olika granskningsuppdrag, varit opponent och/eller ledamot i betygsnämnd vid examination inom forskarutbildning, akademiska förtroendeuppdrag, redaktionellt arbete eller anordnande av konferenser.

Självständighet

Alla dokument berör självständighet som ett viktigt bedömningskriterium. Självständighet är också något som påtalas i kommentarer kring dokumenten. I vissa fall nämns självständighet som ett kriterium för att antas som docent, men utan att specificeras tydligare. Det kan också beskrivas något vagt i stil med att den sökande självständigt ska ha utvecklat forskning av hög internationell kvalitet. I andra fall uttrycks kriteriet i förhållande till avhandlingen. Självständigheten kan exempelvis visas genom att den sökande ingått i nya forskningskonstellationer som ej är tillsammans med före detta handledare. Den vetenskapliga produktionen som skett efter disputation ska heller inte vara allt för överlappande med avhandlingen. Detta för att visa på förmåga till nytänkande och självständighet att formulera och lösa vetenskapliga problem i förhållande till tidigare egen forskning.

Ett annat kriterium för att visa på självständighet är att de vetenskapliga publikationerna är ensamförfattade eller att den som skickar in ansökan om oavlönad docent kan visa på en ledande eller likvärdig roll bland medförfattare. På sätt och vis uppmuntrar kriteriet om ensamförfattande den som vill ansöka om att bli antagen som docent att skriva vetenskapliga publiceringar på egen hand, vilket kan stå i kontrast till att ingå i nya forskningskonstellationer. Hur detta hanteras av den sökande framgår inte av studien. Men i de flesta fall erfordras någon form av redogörelse för det egna arbetet av den sökande vid samförfattade vetenskapliga publiceringar som ska ligga till grund för sakkunniggranskning.

Ytterligare ett kriterium för självständighet, som inte är lika vanligt förekommande, är förmåga att erhålla externa forskningsmedel. I de flesta fall där det omnämns, uttrycks detta som något meriterande. Det kan också formuleras som att den sökande ska ha initierat, planerat och genomfört forskningsprojekt som kan vara externt finansierade alternativt skapa förutsättningar för forskningsfinansiering. Även utmärkelser och stipendier är något som ses som meriterande.

Kvantitet och kvalitet

Även om en mer kvantitativ omfattning av publikationer anges, antingen som motsvarande ytterligare en avhandling eller i mer precisa mått, så betonas även kvalitén i det vetenskapliga arbetet. När ett lägsta antal anges så påpekas också att ett högre antal publikationer inte kan kompensera för en lägre vetenskaplig kvalitet. Det påpekas även att de kriterier som är uppställda som bedömningsgrund måste gälla för bedömning snarare än att den sökande har ett visst antal publikationer.

Dock är det den kvalitativa bedömningen som ibland kan vålla osäkerhet för den sökande och vid bedömning. Även om mer kvalitativa kriterier för bedömning anges så finns exempel på sakkunniggranskare som haft egna kriterier eller listor. Här väcks fundering kring om tydligare kriterier skulle hjälpa bedömningsprocessen eller ej. Det väcker också frågor om huruvida det borde finnas en mer nationell standard för forskningsämnet företagsekonomi. Det är ingen som i kommentarer har uttryckt en sådan önskan. Däremot förs diskussioner om hur riktlinjerna förhåller sig till varandra och några har kommenterat att kraven kan ha ökat för att bli antagen som docent, vilket gör det till en aktuell fråga.

De dokument som är skrivna för universitet, högskola eller fakultet kan inte vara allt för specifika då det kan skilja en del i bedömning mellan de ämnen som omfattas av dokumentet. Det påtalas att det ibland finns en önskan om att formulera riktlinjerna mer precist, men som motargument förs att det kan skapa en form av box-tickande istället för en helhet som ska bedömas. Det påtalas även att allt för specifika krav och riktlinjer kan få en stor påverkan på hur forskning kommer att bedrivas bland yngre forskare.

Pedagogisk skicklighet

Det framgår i en del av dokumenten att vetenskapliga och pedagogiska meriter båda ska bedömas, men att de vetenskapliga meriterna ska ha störst betydelse. Pedagogisk skicklighet kan inte kompensera för en otillräcklig vetenskaplig skicklighet. I merparten av dokumenten nämns däremot inget om hur relationen mellan vetenskaplig och pedagogisk skicklighet förhåller sig till varandra. Pedagogisk skicklighet beskrivs som att den sökande ska ha erfarenhet av olika former av undervisning och på flera utbildningsnivåer samt visa på en bredd och ett djup i pedagogisk verksamhet. Den sökande ska kunna visa förmåga att variera undervisningsmetoder och examinationsformer samt visa på ett reflekterande förhållningssätt till studenters lärande och den egna lärarrollen. I några få fall nämns undervisning i mer kvantitativa mått så som antal klocktimmar eller motsvarande ett eller två års undervisning på heltid.

Högskolepedagogisk utbildning förekommer som krav i flertalet av dokumenten. I vissa fall erfordras formell högskolepedagogisk utbildning och i andra fall är det mer specificerat med kursnamn och antal högskolepoäng. Det varierar något huruvida den sökande även ska ha avklarat en utbildning i handledning på forskarnivå. Det kan också variera huruvida högskolepedagogisk utbildning och handledarutbildning på forskarnivå anges som krav eller som meriterande.

Erfarenhet av handledning är ett frekvent förekommande kriterium och i vissa fall nämns även att den sökande bör ha erfarenhet av handledning på doktorandnivå. Förmåga att planera, genomföra och utvärdera undervisning samt bidragande till pedagogisk kompetensutveckling och pedagogiskt utvecklingsarbete, undervisningsmaterial och läromedel nämns i några av dokumenten som meriterande.

Samverkan och ledarskap

Mindre än hälften av dokumenten formulerar bedömningskriterier för samverkan och ledarskap vid antagning av docent. I de fall det förekommer omnämns det som meriterande. Den sökande visar på förmåga att samverka med det omgivande samhället genom att sprida, skapa förståelse för och nyttiggöra forskningsresultat exempelvis i samarbete med näringsliv, offentlig sektor eller andra samhällsorganisationer. Det kan också handla om populärvetenskaplig publicering, kvalificerat utredningsarbete eller deltagande i samhällsdebatten.

Endast i ett fåtal fall nämns ledarskap och administrativ skicklighet som meriterande. Det kan då handla om ledningsuppdrag med relevans för forskningen eller deltagande i styrelser och kommittéer.

Krav och riktlinjer för professor

Behörighet och bedömningsgrunder vid anställning som professor regleras i Högskoleförordningen kap 4, §3:

Behörig att anställas som professor inom annat än konstnärlig verksamhet är den som har visat såväl vetenskaplig som pedagogisk skicklighet.

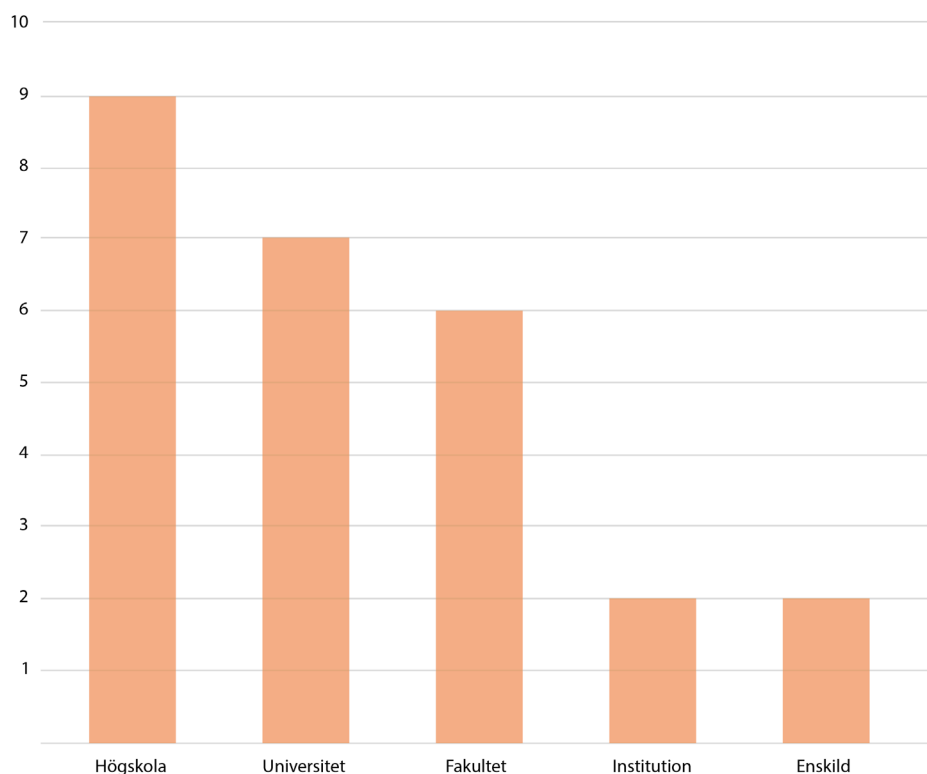
Som bedömningsgrunder vid anställning av en professor ska graden av sådan skicklighet som är ett krav för behörighet för anställning gälla. Prövningen av den pedagogiska skickligheten ska ägnas lika stor omsorg som prövningen av den vetenskapliga skickligheten. Varje högskola bestämmer i övrigt själv vilka bedömningsgrunder som ska tillämpas vid anställning av en professor.

Förordning (2010:1064)

Det finns alltså ett visst mått av frihet att bestämma bedömningsgrunder vid anställning av professor vid svenska lärosäten. Det innebär att varje lärosäte i hög utsträckning (men inom ramen för Högskoleförordningen) kan avgöra vilka krav och riktlinjer som ska ligga till grund för att granska och bedöma vetenskaplig och pedagogisk skicklighet.

Efter beslut om utredning år 1996 och senare beslut i riksdag år 1999 skapades möjligheter till individuell befordran till professor. En anledning till detta var att endast 14 procent av tillsvidareanställda lärare var professorer och det kunde gå många år utan att en professur utlystes inom vissa ämnen. Därmed fanns en risk att förnyelse och mångfald inte ägde rum i den utsträckning som önskades. Fler akademiker skulle få möjlighet att påverka forskningens inriktning utan att vara beroende av exempelvis pensioneringar. Möjlighet till individuell befordran till professor skulle ge fler unga forskare incitament att göra karriär (Herjevik, 2007). Det finns alltså två sätt att erhålla en professur: meritering i konkurrens (genom tillgängliga tjänster) och befordran på egna meriter. Dock har flera lärosäten valt att strama åt dessa regler något för att anpassa befordran efter verksamhetens intresse och inte enbart efter individen (von der Lehr, 2020). Detta är också något som framkommer i några av dokumenten samt i kommentarer från några av lärosätena. Generellt gäller samma bedömningskriterier för anställning som för befordran av professor.

De dokument som anger krav och riktlinjer för rekrytering och/eller befordran av professor heter vanligen något i stil med Anställningsordning för lärare, Regler/anvisningar/bedömning vid ansökan/anställning/befordran (för professor). Dokumenten är främst skrivna för hela lärosätet eller för fakulteten. Vid ett fåtal lärosäten förekommer krav och riktlinjer som är formulerade för ämnet företagsekonomi. Fördelningen över vilken enhet krav och riktlinjer är formulerade på ser ut enligt följande:

Figur 8: Diagram över fördelning av enhet för krav och riktlinjer, professor

De dokument som anger krav och riktlinjer för fakultet eller institution återfinns på universitet. Högskolor har formulerat krav och riktlinjer för professor för hela lärosätet. Två lärosäten med enskild huvudman redovisas separat då de också har krav och riktlinjer som ligger närmare forskningsämnet företagsekonomi.

Vetenskaplig skicklighet

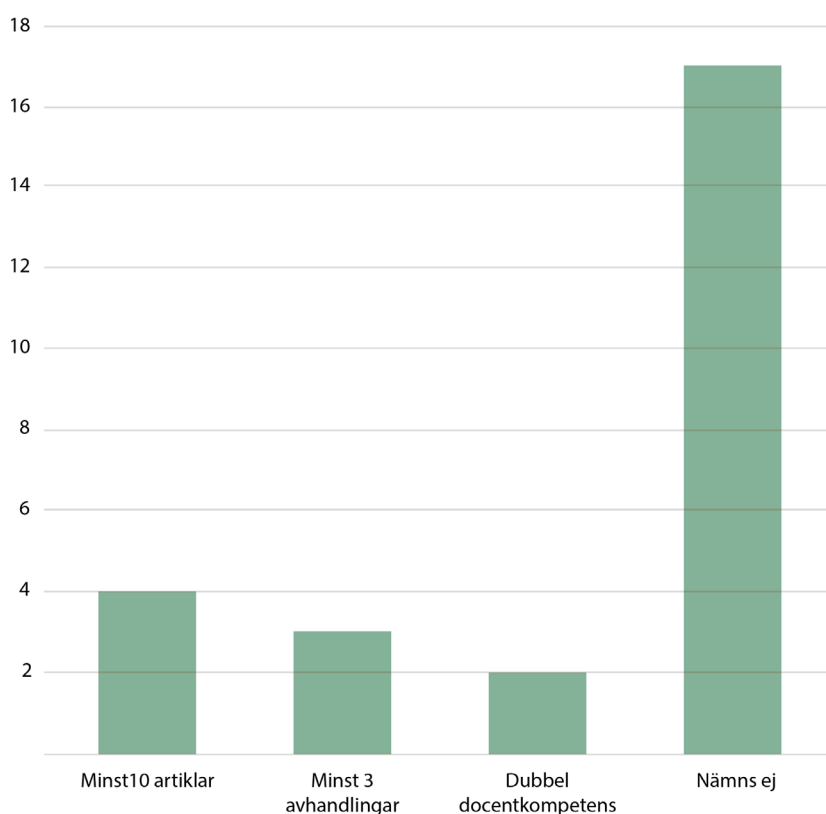
Den som vill bli professor ska visa på mycket hög grad av vetenskaplig skicklighet. Vad detta innebär formuleras på lite olika vis i de olika dokumenten. Några teman är återkommande så som produktivitet, bredd, djup, originalitet, självständighet. Personen i fråga ska också visa på problemformuleringsförmåga, teori- och metodmedvetenhet samt analyskicklighet. Det erfordras också att den sökande har bidragit till (det internationella) forskarsamhället och har erhållit forskningsfinansiering i konkurrens samt har ett internationellt erkännande.

Omfattning av vetenskapliga publikationer

Ett mått på vetenskaplig skicklighet och i synnerhet produktivitet är antalet vetenskapliga publikationer. Det varierar däremot hur omfattningen av publikationer som erfordras formuleras. I de flesta fall finns inget exakt mått på antal publikationer eller nivå enligt rankande listor. Istället uttrycks det som att det ska vara en betydande omfattning samt att publikationerna ska återfinnas i internationellt ansedda tidskrifter eller förlag.

Förutom omfattning ska även kvalitet bedömas. Bredd, djup och originalitet i forskningen visas också genom publiceringar. Att det inte är tydligare formulerat förklaras av att dokumenten gäller för flera ämnen (i flera fall hela lärosätet) mellan vilka krav och nivå enligt rankande listor varierar. Därmed blir det omöjligt att formulera generella antal och kategorier enligt listor. Av de som kommenterat dokumenten på lärosätetsnivå anges inte några specifika dokumenterade krav eller riktlinjer på ämnesnivå.

I vissa fall utläses att kompetensen betydligt ska överskrida de krav som ges för docent. I andra fall jämförs kraven mot docent så till vida att dubbel docentkompetens erfordras. Det förekommer även att kraven jämförs mot avhandling och i förekommande fall anges minst tre avhandlingar. Diagrammet nedan visar fördelningen över hur antalet publikationer som erfordras för professor formuleras. Nämnas ej innebär att mått för antal ej formulerats eller att mer specifik jämförelse inte heller gjorts.

Figur 9: Omfattning av publikationer för professur

I de fyra fall där minsta antal publicerade artiklar anges, är krav och riktlinjer formulerade nära ämnet företagsekonomi. Det är alltså inte dokument som gäller för hela lärosätet. Minst tre avhandlingar nämns i dokument skrivna för högskola/universitet och dubbel docentkompetens nämns i två fall i dokument på fakultetsnivå. Men, som diagrammet i figur 9 visar är det mest förekommande att inget mått anges för omfattningen av publikationer.

Även om listor som rankar vetenskapliga tidskrifter inte finns med i majoriteten av dokumenten så påtalar flera av de som kommenterat dokumenten att vid bedömning av publikationer tillämpas aktuella kvalitetslistor från Web of Science (WoS), Academic Journal Guide (AJG, före detta ABS), Australian Business Deans Council (ABDC), Financial Times' Top 50 (FT50) eller den så kallade Norska listan (Register over vitenskapelige publiseringskanaler/ Direktoratet for høgare utdanning og kompetense).

Vid de lärosäten där ett mått för minsta antal publicerade artiklar formulerats för ämnet företagsekonomi, uttrycks även vad som erfordras enligt rankande listor. Formuleringarna skiljer sig något åt. I två av fallen ska minst tio artiklar vara publicerade i kategori 3, 4, eller 4* enligt AJG eller enligt FT journals. I de andra två fallen ska tio artiklar vara publicerade i kategori N1 enligt Norska listan eller kategori 2 eller högre enligt AJG, men minst fem av dessa ska vara i kategori N2 enligt Norska listan eller kategori 3 eller högre enligt AJG. I två av fallen räknas en publicerad artikel i kategori 4* enligt AJG och FT journals som två artiklar. Böcker är meriterande och kan i vissa fall, om de är publicerade vid högt rankade förlag, ersätta artiklar. Det påpekas även att kvalitet är av högre vikt då minimikrav uppnåtts. Det är samma lärosäten som formulerat mer specifika krav och riktlinjer gällande antal artiklar för docent som har angett mer specifika krav och riktlinjer även för professor.

Självständighet, forskningsmedel och bidrag till vetenskapssamhället

I relation till vetenskaplig skicklighet och de publikationer som erfordras för en professur nämns även kriterium som självständighet, bidrag till forskarsamhället samt att erhålla externa forskningsmedel. Dessa kriterier skrivs var och en för sig i vissa fall, men överlappar också varandra i några av dokumenten.

Självständiga forskningsinsatser är något som vanligen nämns, men även här uttrycks det på lite olika sätt. I de flesta fall står det skrivet att den som söker en tjänst eller befordran till professor ska kunna visa på (ytterligare utvecklad) självständighet utan att exakt specificera vad det innebär. I andra fall formuleras det att vetenskaplig skicklighet visas genom egen forskning av hög kvalitet genom att formulera och lösa forskningsproblem och sätts då ofta i relation till originalitet, progression, förnyelseförmåga/nyskapande. Självständighet handlar även i vissa fall om att kunna planera, utveckla och bedriva forskning. I några fall formuleras det att egenförfattande artiklar alternativt att vara den mest erfarne forskaren bland medförfattare eller att kunna visa på ett individuellt bidrag demonstrerar självständighet.

Att som huvudsökande har erhållit forskningsmedel i nationell eller internationell konkurrens är ett mycket vanligt förekommande bedömningskriterium i dokumenten. I vissa fall nämns även att ha stöttat andra akademiker med finansiering som relevant.

Vad gäller bidrag till det internationella vetenskapssamhället ges vanligen ett antal exempel vad sådana aktiviteter kan innebära. Presentation vid konferenser, seminarier, utvärdera-

re, reviewer, diskutant/betygskommitté för PhD, keynote speaker, opponent, redaktör eller granskare för (internationella) vetenskapliga tidskrifter, viktiga positioner i internationella vetenskapliga föreningar, bidragit till utveckling inom ämnet eller ämnesområdet, engagemang och ansvarstagande även för andra, initierat forskningsprojekt, erhållit forskning-sutmärkelser, varit initiativtagare till konferenser, uppdrag som sakkunnig är mer frekvent förekommande.

Pedagogisk skicklighet

Vid anställning eller befordran av professor blir också kraven för pedagogisk skicklighet mer framträdande jämfört med antagning av docent. Den här kartläggningen har inte ett fokus på pedagogisk skicklighet, men några observationer kan ändå göras då vetenskaplig och pedagogisk skicklighet ska ges lika vikt vid bedömning för professor.

Pedagogisk skicklighet visas genom betydande erfarenhet av undervisning, handledning och examination, administration av undervisning, som kursansvarig samt dokumenterad erfarenhet att utveckla nya kurser, nytt undervisningsmaterial, och nya pedagogiska moment. Den sökande ska även ha dokumenterad erfarenhet av olika arbets- och undervisningsformer på grund-, avancerad- och forskarutbildningsnivå samt kunna undervisa utanför det egna forskningsfältet.

Handledning är ett viktigt kriterium för att bli professor och i majoriteten av fallen ska den sökande handledt en doktorand från start till färdig doktorsexamen. Detta är dock något som kommit upp i diskussion, huruvida en professor ska vara beroende av en doktors framgång.

Högskolepedagogisk utbildning och pedagogisk självreflektion erfordras för professor.

Samverkan och ledarskap

Bedömningskriterier för samverkan och ledarskap är fler för professor jämfört med docent och omnämns i nästan samtliga dokument. Den sökande ska visa på förmåga att samverka med det omgivande samhället (akademi, näringsliv, offentlig verksamhet och civilsamhället) genom att informera om forskning och utvecklingsarbete. Samverkan ska visas såväl internationellt som nationellt och även innefatta forskningsresultat som uppnåtts genom samverkan med nämnda parter. Det ska med andra ord vara en tydlig anknytning till forskning och utbildning.

Den sökande ska även visa på ledarskap genom utveckling och ledning av administrativ verksamhet och personal samt erfarenhet av andra ledningsuppdrag. Ledarskap omnämns även i samband med att erhålla forskningsfinansiering och på så vis organisera och leda forskningsprojekt.

Diskussion

Vetenskapliga publikationer i form av artiklar i välrenommerade tidskrifter har fått stor och ökad betydelse med anledning av internationell konkurrens, forskningsfinansiering och meritering. Statistik från Vetenskapsrådet (2023) visar på en generell ökning, inte minst inom samhällsvetenskap och allt fler artiklar kan även observeras bland doktorander i företagsekonomi där antalet sammanläggningsavhandlingar i förhållande till monografier har ökat sedan ett tiotal år (Werr, 2023; Werr, Haavila, Jonnergård & Poulfelt, 2023). Utvecklingen som skett i stort inom akademien och de bedömningskriterier som utformas tenderar alltså få en effekt på hur vetenskaplig produktion publiceras samt hur akademiker anpassar sig till rådande karriärstruktur.

Innevarande kartläggning visar även att det varierar en del mellan lärosätena gällande hur specifikt krav och riktlinjer formuleras för titlarna doktor, docent och professor. Det går inte att utläsa av dokumenten huruvida olika lärosätessgrupper (breda etablerade universitet, fackinriktade universitet, nya universitet och högskolor) ställer högre eller lägre krav respektive formulerar krav och riktlinjer mer eller mindre specifikt. Däremot blir de kvantitativa kriterierna tydligare när de är formulerade för ämnet företagsekonomi. Dokumenten som gäller för universitet, högskola eller fakultet är följaktligen mer allmänt hållna.

Att kraven och riktlinjerna ökar för varje titel faller sig naturligt, men de formulernas också generellt mer abstrakt efter nivå. Möjligen kan detta bero på att fler krav och riktlinjer ställs för professor jämfört med docent och doktor samtidigt som bedömningskriterierna för doktorand dokumenterats närmare ämnet företagsekonomi jämfört med docent och professor där krav och riktlinjer generellt gäller för hela lärosätet eller fakultet.

Vid flertalet av de tillfrågade lärosätena är kriterier för vetenskaplig skicklighet och publicering av vetenskapliga artiklar i relation till meritering ett aktuellt ämne som diskuteras i olika forum. Krav och riktlinjer som formuleras på olika nivåer styr ämnet företagsekonomi, men i vilken mån den som söker når upp till kraven, och vad som eventuellt återstår är en diskussion som uppstår vid närmandet av disputation och vid befordringsärenden samt vid granskningen av sakkunniga inför beslut om docentur eller professur. Samtidigt påpekas det att en sådan diskussion förekommer mer sällan vid en mindre institution eller avdelning då det av naturliga skäl är processer som inte sker särskilt ofta.

Nationella krav och riktlinjer eller värna om lärosätets och ämnets autonomi

Mer homogena krav och riktlinjer för forskningsämnet företagsekonomi kan underlätta vid bedömning då den som aspirerar på en viss titel samt betygsnämnd eller sakkunniggranskare får tydligare direktiv gällande vad som erfordras nationellt. I vissa fall kan kriterier som formulerats mer vagt vålla osäkerhet. Ett sådant exempel är självständighet och mer specifikt hur publikationer med flera författare ska granskas och bedömas. Samtidigt påtalas bredden inom ämnet företagsekonomi där fasta mallar skulle kunna bli mer gynnsamt för någon inriktning och svårare för en annan inriktning att förhålla sig till.

För doktorander påtalas vikten av att behålla den frihet som ryms inom ramarna för en godkänd avhandling. Likaså är det svårt att hålla allt för strikta krav på publicering då de långa peer-review processerna som krävs för publicering av artiklar inte ryms inom den tidsram som forskarutbildningen ger. Därmed återstår en bedömning huruvida artiklarna är publiceringsbara eller ej. Krav och riktlinjer reducerar däremot osäkerhet kring vad som erfordras för en godkänd avhandling och nationella riktlinjer kan möjligen skapa en upplevelse av rättvis bedömning mellan lärosätena. Samtidigt ska det påpekas att Högskoleförordningen till viss del redan ger nationella krav och riktlinjer för doktorandexamen.

Den som ansöker om antagning för docent vid ett lärosäte har inga nationella krav och riktlinjer att förhålla sig till, även om det finns en praxis att den vetenskapliga produktionen ska motsvara ytterligare en avhandling. Det innebär att vissa lärosäten kan ställa högre krav än andra samtidigt som det kan uppstå meningsskiljaktigheter mellan den sökandes tolkning av kraven, institutionens bedömning samt externa sakkunniggranskares tolkning och bedömning. Huruvida tydligare och nationella krav och riktlinjer inverkar på bedömningen ligger inte inom ramen för innevarande kartläggning. Däremot påtalas ett intresse för hur ytterligare en avhandling ser ut i praktiken och om bedömningen skiljer sig åt mellan olika lärosäten inom ämnet företagsekonomi.

En sådan studie genomfördes av Brommesson och Erlingsson (2012) där dokumenterade krav och riktlinjer jämfördes mot sakkunnigutlåtande för statsvetenskap och nationalekonomi. De tre senast beviljade docentansökningarna inom respektive ämne vid alla Sveriges allmänna universitet studerades. Utifrån Norska listan räknades en meritpoäng fram för respektive ansökans samlade vetenskapliga produktion. Poängen kunde sedan användas för att jämföra ämnena och utfallet bland olika lärosäten. Studien visade även i vilken form vetenskapliga texter publicerades. Tros likheterna i formella krav kunde Brommesson och Erlingssons (2012) bibliometriska metod visa att det varierade en del i det faktiska utfallet. På aggregerad nivå kunde den meritpoäng som räknats fram likställas med de formella kraven om en avhandling till. Däremot varierade det en del, med olika utfall för de båda jämförda ämnena, gällande meritpoäng för antagning av docent vid olika lärosäten.

En liknande studie för företagsekonomi skulle kunna ge uppslag för nationella riktlinjer (om så önskas) eller åtminstone visa om det föreligger en variation mellan lärosätena. På motsvarande sätt kan även en sådan studie göras för avhandlingar och bedömning av befordran eller tillsättning av professor. En relaterad fråga som väckts är huruvida de krav och riktlinjer som ställs gällande publicerade artiklar och samförfattande artiklar efterföljs i sammanläggningsavhandlingar.

Frågan om nationella riktlinjer och variation i bedömning för docent blir även aktuell utifrån den diskussion som Berglund m fl. (2024) för i relation till att vissa lärosäten vill ompröva en docentur när en docent söker lektorat vid det aktuella lärosätet. Ska den bedömning som utförts för vad motsvarande en avhandling innefattar fortsätta att gälla

eller ska specifika krav och riktlinjer som ställs vid vissa lärosäten få större betydelse? Som författarna påpekar kan det komma att hämma mobilitet och det kollegiala granskningsförfarandet. Men, det väcker också frågan om krav och riktlinjer ska gälla för ett lärosäte eller om bedömningskriterier bör förtydligas på nationell nivå.

Forskningsprofiler kan se väldigt olika ut. För vissa kan det vara svårare att passa in i standardmallar. Likaså bidrar mer generella krav och riktlinjer till diskussion då de kan kräva en viss tolkning. Kommentarer från den aktuella kartläggningen visar på en upplevelse av att kraven har höjts vid jämförelser mellan lärosätena. Därmed påpekas vikten av att ha en intern dialog där den som aspirerar på att bli doktor, docent eller professor får kollegial vägledning och stöttning. Det påpekas även från flera lärosäten i föreliggande studie att bedömningen ska handla om en helhet snarare än ett box-tickande. Denna helhet är också något som förespråkas inom Coalition for Advancing Research Assessment (CoARA). Inom CoARA förespråkas en bredare syn där forskning kan utvärderas och bedömas utifrån olika synvinklar.

Huruvida krav och riktlinjer bör vara mer explicit utformade eller gälla på nationell nivå för ämnet företagsekonomi kan inte besvaras med föreliggande kartläggning. Däremot ger den en bild av hur de krav och riktlinjer som forskande företagsekonomer behöver förhålla sig till under sin akademiska karriär formuleras. Kartläggningen visar även på ämnets bredd och olika bedömningskriterier och bidrar därför förhoppningsvis till fortsatt diskussion om var vi befinner oss och vart vi är på väg.

Referenslista

Bajo, E., Barbi, M., & Hillier, D. (2020). Where should I publish to get promoted? A finance journal ranking based on business school promotions. *Journal of Banking & Finance*, 114, 105780.

Berglund, K., Funck, E. K., Jonnergård K., Karlsson, T. S. (2024). Oroande att docenters meriter börjat ifrågasättas, *Universitetslärares Debatt* 12 februari, 2024. <https://universitetslararen.se/2024/02/12/oroande-att-docenters-meriter-borjat-ifragasattas/>

Bolander Laksov, K. (2011). Att bedöma pedagogisk skicklighet – är det verkligen så svårt? – en studie av skillnader i bedömningar mellan vetenskapligt och pedagogiskt sakkunniga. *Högre utbildning*, 8(2), 55-68.

Brommesson, D. & Erlingsson G. (2012) Vad krävs i praktiken för att bli docent? *Ekonomisk Debatt*, nr 3, 40. 5-18.

CoARA. (2024). <https://coara.eu> (2023-04-06)

Francke, H. (2013). *Publicera! Svenska forskningsbiblioteks arbete med publiceringsfrågor*. Svensk biblioteksforening. <https://www.biblioteksforeningen.se/rapporter/publicera/>

Herjevik, M. (2007). *Befordran till professor och lektor – en rättslig översikt*. Höskoleverkets rapportserie (2007:5 R. ISSN 1400-948X) <https://gamla.uka.se/download/18.12f25798156a345894e290d/1487841888797/0755R.pdf>

Högskoleförordningen (1993:100). https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hogskoleforordning-1993100_sfs-1993-100/#K5

Joelsson, E., Nelhans, G., & Helgesson, C. F. (2020). *Hur värderas publiceringsmeriter i det svenska akademiska systemet?: En undersökning av värderingen av befordran till docent med särskilt fokus på betydelsen av öppen tillgång*. <https://hb.diva-portal.org/smash/get/diva2:1416867/FULLTEXT01.pdf>

Jägerskog, A. S., & Niemi, K. (2023). Utmaningar och angreppssätt i processen att skriva sammanläggningsavhandling inom samhällsvetenskap och humaniora:[Challenges and approaches in the process of writing an article-based thesis in social sciences and humanities]. *Högre Utbildning*, 13(3), 46-62.

von der Lehr, N. (2020). Vilka krav kan man ställa på en professor? *Curie*: Nyhet 18 februari: <https://www.tidningencurie.se/nyheter/vilka-krav-kan-man-stalla-pa-en-professor>

Werr, A. (2023). Statistik: Sammanställning i Excellark: All dissertations in bus admin 1990-2022 Diva + SSE, LU, GU

Werr, A., Havila, V., Jonnergård, K. & Poulfelt, F. (2023). Presentation vid FEKIS konferens, oktober 2023: Oscar Sillén juryn - Avhandlingstrender 1990-2022

Vetenskapsrådet. (2023). *Forskningsbarometern 2023 – svensk forskning i internationell jämförelse* (Rapport nr. VR2326, Dnr 3.5-2023-06195) <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2023-11-30-forskningsbarometern-2023.html>

Bilagor

Bilaga 1: Indelning av lärosäten enligt Vetenskapsrådet

I Forskningsbarometern (Vetenskapsrådet, 2023:40) formuleras följande:

Lärosätena har delats in i olika lärosätesgrupper. En lärosätesgrupp syftar till att representera en grupp av lärosäten som delar liknande attribut. Detta utesluter dock inte att det även kan finnas betydande skillnader inom en lärosätesgrupp. Lärosätet har tagits med om det i den officiella statistiken finns uppgifter om FoU-utgifter eller antal anställda för den undervisande och forskande personalen i högskolan.

Breda etablerade universitet: Göteborgs universitet, Linköpings universitet, Lunds universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet och Uppsala universitet.

Fackinriktade universitet: Chalmers tekniska högskola, Handelshögskolan i Stockholm, Karolinska universitetet, Kungl. Tekniska högskolan (KTH), Luleå tekniska universitet och Sveriges lantbruksuniversitet.

Nya universitet: Karlstads universitet, Linnéuniversitetet, Malmö universitet, Mittuniversitetet, Mälardalens universitet och Örebro universitet.

Högskolor: Blekinge tekniska högskola, Försvarshögskolan, Gymnastik- och idrottshögskolan, Högskolan Dalarna, Högskolan i Borås, Högskolan i Gävle, Högskolan i Halmstad, Stiftelsen Högskolan i Jönköping, Högskolan i Skövde, Högskolan Kristianstad, Högskolan Väst och Södertörns högskola.

Konsthögskolor: Konstfack, Kungl. Konsthögskolan, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Stockholms konstnärliga högskola, Beckmans designhögskola och Stockholms musikpedagogiska institut.

Bilaga 2: Högskoleförordningen bilaga 2, doktorand

I denna bilaga anges det enligt vad som sägs i 6 kap. 4 och 5 §§,

1. Vilka examina som får avläggas på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå, och
2. Vilka krav som ska uppfyllas för respektive examen

Doktorsexamen

Omfattning

Doktorsexamen uppnås efter att doktoranden fullgjort en utbildning om 240 högskolepoäng inom ett ämne för utbildning på forskarnivå.

Mål

1. Kunskap och förståelse - För doktorsexamen ska doktoranden

visa brett kunnande inom och en systematisk förståelse av forskningsområdet samt djup och aktuell specialistkunskap inom en avgränsad del av forskningsområdet

och

visa förtrogenhet med vetenskaplig metodik i allmänhet och med det specifika forskningsområdets metoder i synnerhet.

2. Färdighet och förmåga - För doktorsexamen ska doktoranden

visa förmåga till vetenskaplig analys och syntes samt till självständig kritisk granskning och bedömning av nya och komplexa företeelser, frågeställningar och situationer,

visa förmåga att kritiskt, självständigt, kreativt och med vetenskaplig noggrannhet identifiera och formulera frågeställningar samt att planera och med adekvata metoder bedriva forskning och andra kvalificerade uppgifter inom givna tidsramar och att granska och värdera sådant arbete,

med en avhandling visa sin förmåga att genom egen forskning väsentligt bidra till kunskapsutvecklingen,

visa förmåga att i såväl nationella som internationella sammanhang muntligt och skriftligt med auktoritet presentera och diskutera forskning och forskningsresultat i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt,

visa förmåga att identifiera behov av ytterligare kunskap

och

visa förutsättningar för att såväl inom forskning och utbildning som i andra kvalificerade professionella sammanhang bidra till samhällets utveckling och stödja andras lärande.

3. Värderingsförmåga och förhållningssätt - För doktorsexamen ska doktoranden

visa intellektuell självständighet och vetenskaplig redlighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar,

och

visa fördjupad insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används.

Vetenskaplig avhandling (doktorsavhandling)

För doktorsexamen ska doktoranden ha fått en vetenskaplig avhandling (doktorsavhandling) om minst 120 högskolepoäng godkänd.

Övrigt

För doktorsexamen med en viss inriktning ska också de preciserade krav gälla som varje högskola själv bestämmer inom ramen för kraven i denna examensbeskrivning.